

**Kilpailu- ja kuluttajaviraston päätös jatkoselvitykseen ryhtymisestä
yrityskauppa-asiassa Crayfish BidCo Oy (Triton) / Caverion Oyj**

Sisällys

1	Asia.....	3
2	Asian vireilletulo	3
3	Ratkaisu.....	3
4	Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta.....	3
5	Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn.....	4
6	Ilmoittajan näkemys relevanteista markkinoista ja osapuolten markkina-asemasta	4
6.1	Johdanto	4
6.2	Osapuolten horisontaaliset päällekkäisyydet	5
6.2.1	Talotekniikka.....	5
6.2.2	Rakennusautomaation projektiurakointi sekä huolto ja kunnossapito	6
6.3	Osapuolten vertikaaliset päällekkäisyydet	8
6.3.1	Rakennusautomaation tuotteiden ja komponenttien myynti.....	8
6.3.2	Ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisuissa käytettävien tuotteiden myynti.....	9
6.3.3	Muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen valaisimien myynti	9
7	Yrityskaupan kilpailuvaikutukset.....	10
7.3	Ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista	10
7.4	KKV:n alustava arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista	11
8	Johtopäätös.....	13
9	Sovelletut säännökset	13
10	Muutoksenhaku	13
11	Lisätiedot	13

1 Asia

Jatkoselvitykseen ryhtyminen yrityskauppa-asiassa Crayfish BidCo Oy (Triton) / Caverion Oyj.

2 Asian vireilletulo

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV" tai "virasto") on 20.6.2023 ilmoitettu järjestely, jossa Triton (jäljempänä myös "ilmoittaja") hankkii välillisesti Crayfish BidCo Oy:n¹ kautta yksinomaisen määräysvallan Caverion Oyj:ssä ("Caverion").

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa kilpailulain (948/2011) 26 §:n 1 momentin nojalla jatkoselvitykseen, jossa tutkitaan, estääkö käsiteltävänä oleva yrityskauppa kilpailulain 25 §:ssä tarkoitettulla tavalla olennaisesti tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla erityisesti siitä syystä, että sillä luodaan määräävä markkina-asema tai vahvistetaan sitä.

4 Osapuolet ja niiden harjoittama liiketoiminta

1. Triton on pääomasijoitusyhtiö, jonka hallinnoimat rahastot tekevät sijoituksia pääasiassa keskisuuriin yrityksiin Keski- ja Pohjois-Euroopassa. Tritonin sijoitukset keskittyvät erityisesti neljälle sektorille, jotka ovat Business Services, Industrials, Consumer ja Healthcare.
2. Tritonin portfolioon kuuluva Assemblin-konserni² tarjoaa Suomessa taloteknisiä asennuksia etupäässä sähkön, ilmanvaihdon sekä lämmön ja veden teknisillä aloilla. Lisäksi Assemblin-konserni tarjoaa rakennusautomaatioasennuksia, pilvivalvomopalveluita sekä automaatiotuotteita ja -ratkaisuja.
3. Tritonin portfolioon kuuluva Habeo Group³ on alueellisesti toimivista yhtiöistä muodostuva konserni, joka tarjoaa taloteknisiä palveluita. Habeo Groupin osaamiseen kuuluvat lämmitys, vesi ja viemärointi, ilmanvaihto ja ilmastointi, sähkötyöt, jäähdytys ja kylmätekniikka, paloturvallisuus sekä rakennusautomaatio. Lisäksi Habeo Group tarjoaa pienempiä saneeraus- ja korjausurakoita, joissa talotekniikka on keskeisessä roolissa.

¹ Crayfish BidCo Oy on Triton Fund V:n muodostavien yhteisöjen epäsuorassa määräysvallassa oleva yhtiö, joka on perustettu yrityskauppaa varten ja jolla ei ole muuta liiketoimintaa.

² Suomessa Assemblin-konserni koostuu kolmesta yhtiöstä: Assemblin Oy:stä, Fidelix Holding Oy:stä ja Senera Oy:stä sekä niiden tytäryhtiöistä.

³ Habeo-konserniin kuuluvat seuraavat yhtiöt: Afire Oy, ESP Suomi Oy, HSK Sähkö Oy, Neloset Yhtiöt Oy, Respect Project Oy, SFT Group Oy sekä Sähkö Oy Turku, Sähkö Oy Helsinki ja LVI-Asennus Saari Oy.

4. Caverion on julkinen osakeyhtiö, joka on listattu Nasdaq Helsingissä. Caverion tarjoaa talotekniikkaa projekteista neuvontapalveluihin rakennusten, infrastruktuurin sekä teollisuusalueiden ja -prosessien koko elinkaaren aikana. Caverion tarjoaa talotekniikkaan liittyviä palveluita erityisesti lämmityksen, sähkön, energian, ilmanvaihdon, jäähdytyksen ja rakennusautomaation teknisillä aloilla. Lisäksi Caverion tarjoaa teollisille toimijoille muun muassa teollisuuden kunnossapitopalveluita.

5 Yrityskauppavalvontaa koskevien säännösten soveltuminen järjestelyyn

5. Triton-konsernin maailmanlaajuinen liikevaihto vuonna 2022 oli noin [REDACTED] euroa, josta noin [REDACTED] euroa kertyi Suomesta. Caverionin maailmanlaajuinen liikevaihto oli vuonna 2022 noin 2,4 miljardia euroa, josta noin [REDACTED] euroa kertyi Suomesta.
6. Järjestely kuuluu EY:n yrityskeskittymien valvonnasta annetun asetuksen (139/2004) soveltamisalaan, mutta Euroopan komissio on 22.5.2023 antamallaan päätöksellä siirtänyt asian käsittelyn osittain Suomeen. Päätöksen myötä tapauksen siirrettyyn osaan sovelletaan kansallista yrityskauppavalvontaa koskevaa lainsäädäntöä.
7. Kilpailulain 26 §:n 1 momentin mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto ratkaisee ensi vaiheessa, onko asiassa ryhdyttävä jatkoselvitykseen. Jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei anna päätöstä jatkoselvitykseen ryhtymisestä 23 työpäivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, yrityskaupan katsotaan tulleen hyväksytyksi. Kilpailu- ja kuluttajavirasto ryhtyy asiassa jatkoselvitykseen tällä 23 työpäivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta antamallaan päätöksellä.

6 Ilmoittajan näkemys relevanteista markkinoista ja osapuolten markkina- asemasta

6.1 Johdanto

8. Ilmoittajan mukaan yrityskaupan arvioinnin kannalta relevantteina markkinoina voidaan tarkastella talotekniikan palveluiden kokonaismarkkinaa käsittäen sähkö-, ilmastointi, lämpö- ja vesitekniikan sekä rakennusautomaation.
9. Ilmoittajan mukaan rakennusautomaatio liittyy kiinteästi muuhun talotekniikkaan ja siitä kertyneen liikevaihdon selvärajainen erottaminen muusta talotekniikan kokonaisuudesta on hankalaa, minä vuoksi rakennusautomaatiota tulisi tarkastella osana talotekniikan kokonaismarkkinaa. Ilmoittaja on kuitenkin tarkastellut rakennusautomaatiota myös muusta talotekniikasta erillään KKV:n aiemman päätöskäytännön mukaisesti.⁴

⁴ KKV:n päätös 30.7.2021 yrityskauppa-asiassa Assemblin AB (Triton) / Fidelix Holding Oy (KKV/94/14.00.10/2021).

10. Assemblin-konserniin kuuluva Fidelix Oy ("Fidelix") toimii lisäksi rakennusautomaation tuotteiden ja komponenttien valmistuksen ja myynnin markkinalla, joka on vertikaalisessa yhteydessä rakennusautomaation urakoinnin ja kunnossapitopalveluiden markkinoihin. Tritonin portfolioyhtiöillä on myös toimintaa ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisuihin käytettävien tuotteiden valmistuksessa ja myynnissä sekä muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen valaisinten valmistuksessa ja myynnissä, jotka ovat vertikaalisessa yhteydessä talotekniikan markkinoihin.
11. Seuraavassa kuvataan tarkemmin osapuolten toimintaa edellä mainituilla päällekkäisillä ja toisiinsa vertikaalisessa yhteydessä olevilla markkinoilla sekä esitetään ilmoittajan virastolle toimittamat markkinatiedot.

6.2 Osapuolten horisontaaliset päällekkäisyydet

6.2.1 Talotekniikka

12. Talotekniikkaa käytetään yhteisnimityksenä kiinteistön ja siihen liittyvien tilojen teknisten asennusten, huoltopalveluiden, järjestelmien ja laitteiden kokonaisuudelle. Talotekniikka sisältää muun muassa ilman, veden, lämmön, energian, valon ja tietoliikenteen välittämisen sekä turvallisuus- ja kuluvalvontajärjestelmät.
13. Ilmoittajan näkemyksen mukaan talotekniikan markkinaa tulisi tarkastella kokonaisuutena jaottelematta sitä eri teknisiin aloihin. Ilmoittajan mukaan alan toimijat tarjoavat tyypillisesti useita talotekniikan palveluita, ja niitä tarjotaan myös osittain päällekkäin. Sellaiset toimijat, jotka eivät tuota kaikkiin talotekniikan osa-alueisiin liittyviä palveluja, voivat lähtökohtaisesti aina osallistua myös kaikki osa-alueet käsittäviin tarjouskilpailuihin, sillä palveluita voidaan hankkia helposti alihankintana toiselta toimijalta. Myös asiakkaiden näkökulmasta kaikkia talotekniikan osa-alueita tarvitaan yleensä jokaisessa rakennuskohteessa tai kiinteistössä. Ilmoittaja on kuitenkin arvioinut osapuolten markkinaosuuksia myös talotekniikan mahdollisissa alasegmenteissä, jotka ovat i) sähkö⁵, ii) lämpö- ja vesi⁶ sekä iii) ilmanvaihtojärjestelmät (ml. jäähdytys)⁷.
14. Ilmoittajan näkemyksen mukaan myöskään segmentointi talotekniikan projekteihin sekä huoltoon ja kunnossapitoon ei ole perusteltua kaupallisesta näkökulmasta. Tarkempi segmentointi projektiurakointiin sekä huoltoon ja kunnossapitoon jakaisi ilmoittajan mukaan talotekniikan markkinan keinoitekoisesti kahteen eri segmenttiin, joita ei voida selkeästi erottaa toisistaan. Useissa

⁵ Sähkötekniikan palvelut sisältävät pienjännitesähköasennukset, rakennusten sisällä olevat sähkö- ja turvallisuusratkaisut, sähkökomponentit ja sähkökaapeloinnin. Myös esimerkiksi turvallisuusjärjestelmien sekä ICT- ja AV-tekniikkaratkaisujen asennus- ja kunnossapitotyöt voidaan lukea osaksi sähkötekniikan palveluja.

⁶ Lämpö- ja vesitekniikan segmentti sisältää eri käyttötarkoituksiin, kuten rakennusten lämmitykseen, vesijohtoihin ja jätevesijärjestelmiin, liittyvät erilaiset putkityöt. Myös sprinklerijärjestelmien asennus sekä lämmitysjärjestelmät lukeutuvat osaksi lämpö- ja vesitekniikan segmenttiä.

⁷ Ilmanvaihtotekniikkaan voidaan lukea ilmanvaihto- ja ilmastointijärjestelmät ja -laitteet sekä jäähdytykseen ja kylmätekniikkaan/kylmälaitteisiin liittyvät järjestelmät, ilmastointikanavat ja mukavuusilmastointi.

tapauksissa töitä voidaan lukea kumpaan tahansa segmenttiin. Ilmoittajan mukaan alan toimijat tarjoavat usein sekä asennukseen että asennettujen järjestelmien huoltoon liittyviä palveluita, minkä lisäksi urakat ja kunnossapitopalvelut edellyttävät työntekijöiltä samanlaista osaamista ja varsinainen työ on usein identtistä. Ilmoittaja on kuitenkin arvioinut osapuolten markkinaosuuksia erikseen myös i) projekteissa sekä ii) huollossa ja kunnossapidossa.

15. Ilmoittajan arvion mukaan markkinoiden tarkempi segmentointi asiakastyypin tai esimerkiksi urakan koon tai rakennuksen tyyppin perusteella ei ole tarpeen. Talotekniikka on ilmoittajan mukaan käytännössä samanlaista riippumatta siitä, mihin käyttöön rakennus on tarkoitettu, ja lähtökohtaisesti kaikki palveluntarjoajat pystyvät toimimaan kilpailukykyisesti eri kokoisissa hankkeissa sekä riippumatta siitä, minkä tyyppinen kohde on kyseessä.
16. Maantieteelliseltä laajuudeltaan talotekniikan markkinaa ja sen mahdollisia alasegmenttejä tulee ilmoittajan näkemyksen mukaan tarkastella ensisijaisesti valtakunnallisina, sillä monilla alan toimijoilla on valtakunnallinen toimipisteverkosto ja niiden palveluntarjontaa ja hinnoittelua ohjataan kansallisella tasolla. Alan toimijoilla on mahdollisuus saada tietoa erityisesti julkisina hankintoina tehtävistä talotekniikkaurakoiden kilpailutuksista ja osallistua kilpailutuksiin sijainnistaan riippumatta. Lisäksi suuret asiakkaat voivat tehdä kunnossapitopalveluissa koko valtakunnan kattavia puitesopimuksia. Ilmoittaja on kuitenkin toimittanut virastolle markkinatietoja myös maakuntatasolla.
17. Ilmoittajan arvion mukaan talotekniikan kokonaismarkkinan arvo oli Suomessa vuonna 2022 noin 8,5 miljardia euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [5–10] prosenttia. Osapuolten tärkeimmät kilpailijat olivat Are Oy (5–10 %), Bravida Finland Oy (0–5 %), Quattro Mikenti Group Oy (QMG) (0–5 %), Instalco Suomi (0–5 %) LSK Group Oy (0–5 %) ja Consti Oyj (0–5 %).
18. Kapeammalla tarkastelulla osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet talotekniikan markkinoilla nousevat yli 20 prosenttiin vain, jos markkinoita tarkastellaan maakuntatasolla eri teknisiin aloihin sekä urakointiin ja kunnossapitoon jaettuna. Tällöin osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus olisi korkeimmillaan [20–30] prosenttia ilmanvaihdon huolto- ja kunnossapitopalveluissa Uudellamaalla markkinan koon ollessa vuonna 2022 noin 142 miljoonaa euroa.

6.2.2 Rakennusautomaation projektiurakointi sekä huolto ja kunnossapito

19. Rakennusautomaatiolla tarkoitetaan rakennusten teknisten lämmitys-, jäähdytys-, valvonta-, hälytys-, valaistus- ja ilmanvaihtojärjestelmien automaattiseen ohjaukseen ja valvontaan käytettävien järjestelmien suunnittelua, asennusta sekä huoltoa ja kunnossapitoa.
20. Mikäli rakennusautomaatiota tarkasteltaisiin talotekniikasta erillisenä markkinana, rakennusautomaatiota tulisi ilmoittajan näkemyksen mukaan tarkastella kokonaisuutena jakamatta sitä edelleen i) projektiurakoinnin sekä ii) huollon ja kunnossapidon segmentteihin. Ilmoittajan mukaan segmenttien

tarkastelu erillään on haastavaa ja liiketoiminnan kannalta vähämerkityksellistä, sillä projekteista sekä huollosta ja kunnossapidosta kertyneet myynnit kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa ja segmentit ovat osittain päällekkäisiä. Urakoinnin sekä huollon ja kunnossapidon työt edellyttävät myös toisiaan vastaavaa osaamista, minkä vuoksi töitä voidaan tehdä samoilla resursseilla.

21. Maantieteelliseltä laajuudeltaan rakennusautomaation markkinaa tulee Ilmoittajan näkemyksen mukaan tarkastella ensisijaisesti valtakunnallisena, sillä markkinoilla toimivat yritykset voivat tarjota palveluitaan myös muualla kuin pääasiallisen toimipaikkansa alueella ja osallistua tarjouskilpailuihin sijainnistaan riippumatta. Useilla automaatiotoimittajilla on valtakunnallinen toimipisteverkosto ja niiden palvelutarjontaa ja hinnoittelua ohjataan valtakunnallisesti. Suuri osa rakennusautomaatiotyöstä liittyy ohjelmistojen konfigurointiin, eikä välttämättä edellytä fyysistä läsnäoloa kohteessa. Ilmoittaja on kuitenkin toimittanut virastolle markkinatietoja myös maakuntatasolla.
22. Ilmoittajan arvion mukaan osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus vuonna 2022 on ollut [20–30] prosenttia rakennusautomaation kokonaismarkkinalla valtakunnallisesti tarkasteltuna markkinan koon ollessa 210,4–212,4 miljoonaa euroa. Alueellisesti sekä urakointiin ja kunnossapitoon jaoteltuna markkinaosuudet nousevat tätä korkeammiksi.
23. Osapuolilla on ilmoittajan toimittamien markkinatietojen perusteella merkittävintä alueellista päällekkäisyyttä Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Ilmoittajan mukaan sen toimittamat markkina-arviot kuitenkin todennäköisesti yliarvioivat osapuolten alueellisia markkinaosuuksia joutuessaan siitä, että arviot markkinoiden kokonaiskoosta ovat liian pieniä, eivätkä sisällä kaikkea merkityksellistä rakennusautomaatiomyyntiä. Markkinoiden kokonaiskoot eivät ilmoittajan mukaan sisällä esimerkiksi kaikkea rakennusautomaation liikevaihtoa, joka sisältyy laajempiin taloteknisten asennusten kokonaissuosiin. Niin ikään merkityksellisen liikevaihdon maantieteelliseen jakautumiseen sekä urakoinnin ja kunnossapidon väliseen eroon liittyy ilmoittajan mukaan epävarmuuksia. Etenkin Pohjois-Karjalan osalta markkinoiden koon arviointi on ollut haastavaa, eivätkä markkinaosuudet kuvaa ilmoittajan mukaan luotettavasti markkinatilannetta.
24. Ilmoittajan arvion mukaan rakennusautomaation kokonaismarkkinan arvo oli Varsinais-Suomessa vuonna 2022 noin 11,7 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [50–60] prosenttia. Projektiurakoinnin markkinan arvo oli noin 8,1 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [40–50] prosenttia. Huollon ja kunnossapidon markkinan arvo oli noin 3,7 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [70–80] prosenttia.
25. Pohjois-Pohjanmaan rakennusautomaation kokonaismarkkinan arvo oli ilmoittajan arvion mukaan vuonna 2022 noin 10,1 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [40–50] prosenttia. Projektiurakoinnin markkinan arvo oli noin 7,6 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu

markkinaosuus oli [30–40] prosenttia. Huollon ja kunnossapidon markkinan arvo oli noin 2,5 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus nousi [80–90] prosenttiin.

26. Pohjois-Karjalassa rakennusautomaation kokonaismarkkinan arvo oli ilmoittajan arvion mukaan vuonna 2022 8,3 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [60–70] prosenttia. Projektuurakoinnin markkinan arvo oli noin 3,2 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [30–40] prosenttia. Huollon ja kunnossapidon markkinan arvo oli noin 5 miljoonaa euroa, josta osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus oli [70–80] prosenttia.
27. Ilmoittajan arvion mukaan markkinoilla toimii useita rakennusautomaatiourakointia sekä huoltoa ja kunnossapitoa tarjoavia toimijoita, joista valtakunnallisesti merkittävimpiä ovat Schneider Electric Finland Oy (10–20 %), Siemens Osakeyhtiö (5–10 %), Are Oy (5–10 %), Bravida Finland Oy (0–5 %) ja Honeywell Oy (0–5 %). Osapuolet tulevat ilmoittajan mukaan kohtaamaan yrityskaupan jälkeinkin merkittävää kilpailupainetta myös alueellisesti. Edellä mainittujen valtakunnallisten kilpailijoiden lisäksi markkinoilla toimii useita vahvoja alueellisia toimijoita, kuten LSK Group Oy ja Elvak Oy.

6.3 Osapuolten vertikaaliset päällekkäisyydet

6.3.1 Rakennusautomaation tuotteiden ja komponenttien myynti

28. Assemblin-konserniin kuuluva Fidelix toimii rakennusautomaation tuotteiden ja komponenttien valmistuksen ja myynnin markkinalla.⁸ Rakennusautomaatiourakoitsijat, kuten Caverion⁹, ostavat rakennusautomaation tuotteita ja komponentteja rakennusautomaation projektuurakointia sekä huoltoa ja kunnossapitoa varten. Yrityskaupan osapuolet toimivat siten toisiinsa nähden vertikaalisessa yhteydessä olevilla markkinoilla.
29. Rakennusautomaation järjestelmätuotteisiin kuuluvat muun muassa erilaiset säätelyyn tarkoitettut kosketusnäytöt, LVI-laitteiden säädinlaitteet, moduulit LVI-laitteiden automaatiojärjestelmään yhdistämistä varten sekä erilaiset lisävarusteet. Ilmoittajan mukaan rakennusautomaatiotuotteita ei ole tarpeen segmentoida tarkemmin. Rakennusautomaatiojärjestelmät ovat ensinnäkin pitkälti toisiinsa verrattavissa, eivätkä osapuolet ole tunnistaneeet sellaisia valmistajia tai myyjiä, jotka valmistaisivat tai myisivät ainoastaan tiettyjä rakennusautomaatioissa tarvittavia tuotteita. Myöskään kysynnän näkökulmasta rakennusautomaatiotuotteita ei ole ilmoittajan näkemyksen mukaan tarpeen segmentoida yksityiskohtaisemmin, sillä rakennusautomaation tuotteet ja tuotteiden muodostamat kokonaisuudet ovat pitkälti samankaltaisia

⁸ Assemblin Oy ei enää toimi rakennusautomaation järjestelmätuotteiden markkinalla, sillä Assemblin / Fidelix -yrityskaupan ehtojen mukaisesti Assemblin on siirtänyt Bravidalle DEOS-järjestelmään liittyvän tuotekehityksen, teknisen tuen ja koulutuksen sekä Assemblinin keskeiset DEOS-yhteyshenkilöt.

⁹ Ilmoittajan mukaan Caverion ei myy rakennusautomaatiotuotteita ja -komponentteja kolmansille, joten osapuolten toiminta ei tältä osin ole päällekkäistä.

riippumatta asiakkaasta tai kohteesta. Ilmoittaja on kuitenkin huomionnut viraston aiemman päätöskäytännön mukaisesti tarkastelussa ainoastaan rakennusautomaation järjestelmätuotteiden myynnin (pl. kenttälaitteet) kolmansille.

30. Assemblin-konsernin markkinaosuus rakennusautomaation järjestelmätuotteissa Suomessa vuonna 2022 oli ilmoittajan arvion mukaan [20–30] prosenttia markkinan koon ollessa 28 miljoonaa euroa. Ilmoittajan arvion mukaan sen merkittävimmät kilpailijat ovat Ouman Oy (30–40 %), Siemens Osakeyhtiö (20–30 %), Honeywell Oy (10–20 %), Schneider Electric Finland Oy (5–10 %) ja Bravida Finland Oy (0–5 %).

6.3.2 Ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisuisa käytettävien tuotteiden myynti

31. Tritonin portfolioyhtiö FläktGroup Finland Oy ("FläktGroup") valmistaa ja myy HVAC-tuotteisiin lukeutuvia ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisuisa käytettäviä tuotteita. Taloteknisiä palveluita tarjoavat yritykset, kuten Assemblin ja Caverion, ostavat näitä tuotteita toteuttamiaan ilmanvaihto- ja ilmastointijärjestelmien asennuksia varten. Yrityskaupan osapuolet toimivat siten toisiinsa nähden vertikaalisessa yhteydessä olevilla markkinoilla.
32. FläktGroupin tarjoamia tuoteryhmiä ovat i) puhaltimet, ii) ilmankäsittelykoneet, iii) ilman hallinta- ja huonelaitteet, iv) jäähdytyspalkit, puhallinkonvektorit, ilmaverhot ja ilmanlämmittimet sekä v) ilmanvaihtokanavat. Ilmoittaja on tarkastellut markkinoita sekä käsittäen kaikki ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisuisa käytettävät tuotteet että edellä mainituissa tuoteryhmissä. Ilmoittaja on tarkastellut markkinoita valtakunnallisina.
33. Ilmoittajan arvion mukaan FläktGroupin markkinaosuus nousee korkeimmaksi tarkasteltaessa ilman hallinta- ja huonelaitteita muista ilmanvaihdon ja ilmastoinnin tuotteista erillään. FläktGroupin markkinaosuus ilman hallinta- ja huonelaitteissa Suomessa vuonna 2022 oli [20–30] prosenttia markkinan koon ollessa noin 99 miljoonaa euroa. FläktGroupin kilpailijoita ovat muun muassa Koja Oy, Halton Oy, Oy Lindab Ab, Oy Swegon Ab ja ETS Nord As, Suomen sivuliike.

6.3.3 Muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen valaisimien myynti

34. Tritonin portfolioyhtiö Glamox Oy ("Glamox") valmistaa ja myy valaisimia, joita Caverion ostaa toteuttamaansa sähkötekniistä urakointia ja kunnossapitoa varten. Osapuolten liiketoiminnoissa on siten vertikaalinen yhteys. Glamox myy pääasiassa muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettuja valaisimia.¹⁰

¹⁰ Ilmoittaja on selvyden vuoksi todennut, että Glamox myy myös LED-lamppuja, joita käytetään valonlähteinä valaisimissa. Ilmoittajan mukaan LED-lamppuja on laajasti saatavilla eri valmistajilta ja sähkötukuista, minkä lisäksi [REDACTED]. Ilmoittajan mukaan Glamoxin ja Caverionin välillä ei ole tältä osin tosiasiallista tai muutoin merkityksellistä vertikaalista yhteyttä eikä LED-lamppuja ole siten ollut tarpeen käsitellä tarkemmin.

35. Ilmoittaja on tarkastellut Glamoxin markkina-asemaa muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen valaisinten valtakunnallisella markkinalla, jolla Glamoxin markkinaosuus oli ilmoittajan mukaan vuonna 2022 noin [10–20] prosenttia markkinan koon ollessa 140–210 miljoonaa euroa. Glamoxin kilpailijoita ovat muun muassa Ensto Finland Oy, Airam Electric Oy Ab, Fagerhult Oy, Greenled Oy ja Signify Finland Oy.

7 Yrityskaupan kilpailuvaikutukset

7.3 Ilmoittajan näkemys yrityskaupan kilpailuvaikutuksista

36. Ilmoittajan mukaan yrityskaupalla ei ole haitallisia kilpailuvaikutuksia millään edellä kuvatuista markkinoista.
37. Talotekniikan markkinoilla yrityskaupan ei voida katsoa johtavan haitallisiin kilpailuvaikutuksiin millään vaihtoehtoisella markkinamäärittelyllä kansallisesti tai alueellisella tasolla, sillä osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet jäivät maltillisiksi. Vaikka talotekniikkaa tarkasteltaisiin kapeimmalla mahdollisella tavalla eli maakuntatasolla jaettuna ensin teknisiin osa-alueisiin ja edelleen urakointiin ja kunnossapitoon, osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ylittää 20 prosenttia ainoastaan ilmanvaihdon kunnossapidossa Uudellamaalla, jossa se on [20–30] prosenttia. Talotekniikka on fragmentoitunut toimiala, jolla toimii suuri määrä isoja ja pienempiä toimijoita sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Alalle tulon esteet ovat talotekniikassa hyvin matalat, ja asiakkailta, kuten rakennusyhtiöillä, on merkittävää neuvotteluvoimaa suhteessa talotekniikan toimijoihin.
38. Yrityskauppa ei aiheuta kilpailuongelmia myöskään rakennusautomaation markkinoilla, sillä osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet jäivät valtakunnallisesti ja alueellisesti tarkasteltuna maltillisiksi.
39. Alueellisesti osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ylittää 40 prosenttia vain kolmessa maakunnassa (Varsinais-Suomi, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa), eikä päällekkäisyys näillä alueilla ole arvoltaan merkittävää. Rakennusautomaatiossa toimii lukuisia alueellisia yrityksiä, joiden toiminta ulottuu laajalti yksittäisten maakuntien ulkopuolelle. Osapuolet ja muut markkinatoimijat kohtaavat siten kilpailua myös maakuntarajojen yli. Alalle tunnusomaista on palveluiden hankkiminen kilpailuttamalla, jolloin korkeammat markkinaosuudet kapeissa segmenteissä eivät osoita potentiaalisia kilpailuhaittoja ja yksittäiset urakat tai tarjouskilpailut voivat vaikuttaa markkinaosuuksiin hetkellisesti merkittävästikin.
40. Sekä rakennusautomaation urakoinnin että huollon ja kunnossapidon segmenteillä toimii merkittäviä kansainvälisiä toimijoita, kuten Siemens Osakeyhtiö, Schneider Electric Finland Oy ja Honeywell Oy, jotka toimivat kaikilla rakennusautomaation osa-alueilla ja ovat myös tärkeitä rakennusautomaation tuotteiden valmistajia. Lisäksi esimerkiksi Bravida Finland Oy on tullut rakennusautomaation markkinalle vuonna 2021 ja tulee jatkossa luomaan osapuolille

lisää kilpailupainetta. Alalle tulon kynnyks on matala erityisesti talotekniikan alalla muutoin jo toimiville yrityksille, ja alalle tulossa on tällöin kyse pääasiassa asiantuntevan työvoiman rekrytoinnista. Ilmoittajan mukaan paikallista laaja-alaisempikaan alalle tulo ei edellytä merkittäviä investointeja. Asiakkaat ovat suurelta osin ammattimaisia ostajia, joilla on merkittävää neuvotteluvoimaa.

41. Yrityskaupan osapuolet eivät ilmoittajan mukaan ole toisilleen erityisen läheisiä kilpailijoita rakennusautomaatiossa, sillä Caverionin projektiliiketoiminta on keskittynyt erilaiseen urakointiin kuin Assemblin. Caverion keskittyy automaatiossa olemaan järjestelmäriippumaton asennus- ja huoltokumppani ja tarjoaa uusiin projekteihin automaatiota myös osana kokonaistoimituksia, joissa automaatiota ei kilpailuteta erikseen.¹¹
42. Yrityskauppa ei johda haitallisiin kilpailuvaikutuksiin myöskään minkään osapuolten välisen vertikaalisen yhteyden osalta. Sekä rakennusautomaation tuotteiden ja komponenttien, ilmanvaihdon ja ilmastoinnin ratkaisussa käytettävien tuotteiden että muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettujen valaisimien valmistuksen ja myynnin markkinoilla toimii useita kilpailijoita, joilta kilpailevat talotekniikan toimijat voivat hankkia tuotteita. Myös alamarkkinoilla, eli talotekniikan markkinoilla mahdollisine alasegmentteineen, toimii suuri määrä kilpailijoita, joille kilpailevat valmistajat voivat myydä tuotteitaan.

7.4 KKV:n alustava arvio yrityskaupan kilpailuvaikutuksista

43. Asian selvitysvaihe huomioiden KKV ei ota tässä päätöksessä täsmällisesti kantaa relevanttien markkinoiden määrittelyyn taikka yrityskaupan kilpailuvaikutuksiin. Virasto ei myöskään käsittele kaikkia mahdollisia relevantteja markkinoita, joihin voi liittyä kilpailuhuolia. KKV:n näkemykset yrityskaupan kilpailuvaikutuksista ovat alustavia, eivätkä ne muodosta tyhjentävää kuvausta mahdollisista kilpailuongelmista.
44. Virasto on osana selvityksiään kuullut markkinatoimijoita, kuten osapuolten kilpailijoita, asiakkaita ja tavarantoimittajia. Suurin osa virastolle lausuneista markkinatoimijoista suhtautui ilmoitettuun järjestelyyn neutraalisti. Useat markkinatoimijat toivat kuitenkin esiin myös huolen kilpailun vähenemisestä erityisesti rakennusautomaation markkinoilla. Kriittisissä lausunnoissa on korostettu sekä rakennusautomaatiomarkkinoiden alueellisuutta että valtakunnallisesti toimivien toimijoiden vähäistä määrää. Virastolle on niin ikään esitetty, että osapuolten merkittävimmät kilpailijat keskittyvät osin erilaisiin kohteisiin kuin osapuolet.

¹¹ Lisäksi ilmoittaja huomauttaa, että KKV:n selvitykset asiassa Assemblin / Fidelix (KKV:n päätös 30.7.2021 Assemblin AB (Triton) / Fidelix Holding Oy (KKV/94/14.00.10/2021)) viittasivat siten siihen, että Caverion on Assemblinille ja Fidelixille selvästi etäisempi kilpailija kuin sen markkinaosuuden perusteella voitaisiin päätellä. Päätöksen perusteella Assemblin ja Fidelix kohtasivat Caverionin alle 30 prosentissa kilpailutuksista ja Caverionin rakennusautomaatiojärjestelmää tarjottiin alle 20 prosentissa kilpailutuksista, joihin Assemblin tai Fidelix osallistui. Päätöksessä tarkasteltiin erityisesti Uudenmaan ja Pirkanmaan markkinoita.

45. KKV on aiemman päätöskäytäntönsä mukaisesti tarkastellut rakennusautomaation projektien sekä rakennusautomaation huollon ja kunnossapidon markkinoita erityisesti niissä maakunnissa, joissa osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet nousisivat ilmoittajan toimittamien markkinatietojen perusteella korkeiksi. Virasto on lisäksi kerännyt rakennusautomaatiourakointia sekä huoltoa ja kunnossapitoa Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa tarjoavilta yrityksiltä tarkempia aluekohtaisia liikevaihtotietoja vuosilta 2020–2022 voidakseen arvioida tarkemmin osapuolten tosiasiallista markkina-asemaa niissä maakunnissa, joissa osapuolilla on ilmoittajan toimittamien tietojen perusteella merkittävintä alueellista päällekkäisyyttä.
46. Kilpailijoiden ilmoittamiin liikevaihtotietoihin perustuvan rakenteellisen tarkastelun perusteella osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa ovat tosiasiallisesti maltillisempia kuin ilmoittajan omiin arvioihin perustuvat arviot, jotka ilmoittajan edellä esittämin tavoin ovat todennäköisesti yliarvioineet osapuolten alueellisia markkinaosuuksia. Tarkemman rakenteellisen tarkastelun perusteella markkinat keskittyisivät kuitenkin edelleen merkittävästi etenkin Pohjois-Karjalassa. Tarkasteltaessa rakennusautomaation projekteja sekä huoltoa ja kunnossapitoa yhdessä, osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus nousee Pohjois-Karjalassa yli 50 prosenttiin yrityskaupasta seuraavan markkinaosuuden lisäyksen ollessa 10–20 prosenttia. Myös Varsinais-Suomessa osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus nousee projektien sekä huollon ja kunnossapidon kokonaismarkkinalla yli 30 prosenttiin. Sen sijaan Pohjois-Pohjanmaalla osapuolten yhteenlasketut markkinaosuudet jäävät viraston alustavan tarkastelun perusteella alle 30 prosenttiin.¹²
47. Eräät lausunnonantajat ovat arvioineet yrityskaupan johtavan kilpailun haitalliseen keskittymiseen myös muilla talotekniikan osa-alueilla. Esimerkiksi erään lausunnonantajan mukaan yrityskauppa vahvistaisi toteutuessaan keskittymää projekteissa, joissa rakennusautomaatio on sidottu sähkö- tai LVI-tekniikkaan ja heikentäisi sellaisten toimijoiden kilpailukykyä, joilla ei itsellään ole sähkö- tai LVI-tekniistä osaamista. Virastolle on myös esitetty, että yrityskauppa johtaisi talotekniikan markkinaan kuuluvien ilmanvaihtojärjestelmien segmentin keskittymiseen, kun Caverionin kylmätekniset ratkaisut kuuluisivat jatkossa samaan kokonaisuuteen Tritonin määräysvallassa olevan Tom Allen Senera Oy:n kanssa.
48. Lausuntopalaute ja viraston alustavat selvitykset huomioiden KKV katsoo, että yrityskauppa saattaa estää tehokasta kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Viraston rakenteellisen tarkastelun perusteella yrityskauppa saattaa aiheuttaa haitallisia kilpailuvaikutuksia rakennusautomaation

¹² Tarkastelun kohteena olleissa maakunnissa osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus nousee huollon ja kunnossapidon segmentillä korkeammaksi kuin projektimarkkinoilla tai kokonaismarkkinoilla eli tarkasteltaessa projekteja sekä huoltoa ja kunnossapitoa yhdessä. Rakennusautomaation liikevaihdon allokointi projekteihin sekä huoltoon ja kunnossapitoon on ollut kuitenkin kohteelle haastavaa, joten osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on voitu yliarvioida huollossa ja kunnossapidossa ja vastaavasti allarvioida projekteissa.

projektien sekä huollon ja kunnossapidon alueellisilla markkinoilla erityisesti Pohjois-Karjalassa.

8 Johtopäätös

49. KKV katsoo, että asiassa on ryhdyttävä jatkoselvitykseen. Jatkoselvityksessä on tarpeen selvittää tarkemmin osapuolten markkina-asemaa erityisesti niillä rakennusautomaation projektien sekä huollon ja kunnossapidon alueellisilla markkinoilla, joilla osapuolten päällekkäisyys on alustavan tarkastelun perusteella merkittävintä. Lisäksi lausuntopalautteessa esitettyjen muiden mahdollisten kilpailuvaikutusten merkittävyyttä on tarpeen selvittää tarkemmin.

9 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 21, 22, 24 ja 26 §.

10 Muutoksenhaku

Kilpailulain 49 a §:n perusteella yrityskaupan ilmoittaja ei saa hakea muutosta tähän päätökseen valittamalla.

11 Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antaa erityisasiantuntija Jenna Nylander, puhelin 029 505 3576, sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Ylijohtaja Timo Mattila

Erityisasiantuntija Jenna Nylander